

מהו יהודי: איך שינה הרבי את הכיוון של ההיסטוריה היהודית?

פרופסור אבנר חי שאקי היה יו"ר המפד"ל ושר הדתות. פעם נסע לקליפורניה ושהה בשבת באחת הערים שם. לשכתו איתרה את כתובתו של השליח המקומי וזה אירחו בכבוד רב. שולחן השבת היה עמוס אורחים, רובם סטודנטים מנומסים המתקרבים ליהדות, והאווירה הייתה נהדרת.

לפתע נדחפה הדלת ושלושה צעירים מגדולי שיער התפרצו פנימה כאילו היה זה ביתם. הם לא טרחו להעיף מבט לעבר המארח ולומר "שבח שלום", התיישבו על יד השולחן ובלעו מהאוכל ברעבתנות.

פרופסור שאקי שהיה איש משכיל ואציל נפש לא התאפק. הוא פנה אל השליח בשקט ושאל: "מה קורה כאן? זאת סעודת שבת או מזללה? איך אתה נותן לפראי-אדם כאלה לחלל את האווירה הקדושה?". השליח ענה תשובה מדהימה שהשר הנכבד לא שכח אותה כל ימיו: "הבט עליהם היטב, אתה רואה איך הם נראים? כך בדיוק אני נראית לפני כמה שנים כשהתפרצתי לביתו של שליח חב"ד לביל שבת, רק עם שיער ארוך מהם. הדרך בה קיבלו אותי הביאה לאיפה שאני נמצא היום."

אחרי שמתרחשת מהפכה היא מתקבלת בטבעיות, כאילו היא המצב הברור בעולם ואי אפשר אחרת. אבל בואו נלך אחורה ונחשוב איזו תמורה יצר הרבי מליובאוויטש במערכת היחסים בתוך העם היהודי. הגישה הטבעית אצל כל אדם היא "מדינה אחת לשני עמים". העם היהודי הוא בעצם שני עמים נפרדים (ח"ו): יש דתיים ויש מי שאינם דתיים, וגדר של חיץ וניכור עוברת בין שני העמים הללו.

מה לאדם דתי אצל שכנו הלא דתי? מה ליהודי חרדי מבני ברק לבקש בצפון תל אביב? להיפך, הוא מבקש ומיחל שאנשי תל אביב לא יבואו לקנות דירה בבני ברק ויחלנו את האווירה בה גדלים הילדים שלו. ואילו הרבי יצר מהפכת עולם שמנוגדת לכל מה שאומר השכל הישר. לא רק שאסור להתנתק, אלא בחורים צעירים יוצאים לרחובות הערים עם זוג תפילין ומציעים לכל אדם להניח אותם. זוגות צעירים עוזבים את החממה המשפחתית ויוצאים ליישוב 'חילוני' במטרה לבסס שם את כל חייהם.

וכיום, שבעים שנה מאז התחילה מהפכת השליחות והקירוב של הרבי, אפשר להתחיל לסכם ולראות את התוצאות. הנה אחת ההגדרות החזקות מפיו של הרב עדין אבן ישראל (עלון קרוב אליך): "הרבי שינה את הכיוון אליו נעה ההיסטוריה. אם אחרי המלחמה היו באים ליהודי ואומרים לו כי הבן שלו יהיה יותר דתי ממנו, הוא היה מסתכל על הדובר כעל לא נורמלי. לכל אחד היה ברור שהשיא של היהדות מאחוריה ומעכשיו הכול ילך וידעך. אבל השנים חלפו והלא יאומן הפך להיות מציאות"¹.

מה שאנו רוצים לעשות היום הוא להבין את תפיסת היהודי של הרבי. כיצד פירש את המושג "יהודי"? ולמה היה בטוח שבקיבוצים ובשכונות הרחוקות ביותר יהיה ביקוש לסחורה היהודית?

כדי לעשות את הדברים קרובים ואישיים יותר, הנה דוגמה ממענה שכתב הרבי לזוג הורים שהבת שלהם התרועעה עם צעיר עבריין. הגישה שלהם הייתה לנתק לחלוטין את הקשרים איתה, בדיוק כמו שמרגישים הורים חרדים כלפי ילד שיצא בשאלה (ח"ו) או כפי שזה נקרא היום 'דתיים לשעבר', וההורים רוצים להרחיק אותו כדי שלא יקלקל את הילדים האחרים בבית.

1. עיתון כפר חב"ד 1662: על פי כתבה, נראה שלעת עתה אין ביכולתם לעשות לשינוי המצב בנוגע לבתה תחי', כי אם להתנהג באופן כזה שתרגיש הבת שביתם תמיד פתוח לפניה, ועוד ועיקר – שמוכנים לעזור לה באופן המתאים באם יש לה בעיות.

¹ שמעתי מרב מכובד כך: "את הרב משה פיינשטיין היו שואלים האם מותר לי לאכול אצל הבן הלא דתי שלי? היום רבנים נשאלים שאלה הפוכה: האם מותר לי לאכול אצל ההורים הלא דתיים שלי?".

והשאלה היא: למה לתת לה הרגשה כזו "שהבית פתוח בפניה"? האם במעשה שלה אינה מכריזה על ניתוק מדת ישראל ולכן ראוי להיבדל ממנה?!

ב. בואו נתרחק אל הקצה הקוטבי ביותר ונפתח את השיעור עם דילמה מרתקת מלפני 41 שנים, שנת 1958: נזיר קתולי בשם 'האח דניאל', ממנזר סטלה מאריס על הר הכרמל, עתר לבג"ץ בדרישה להכיר בו כיהודי שזכאי להגדרה של "עולה חדש" על פי "חוק השבות".

36 שנים קודם הוא נולד כיהודי בפולין ושמו היה שמואל רופאייזן. בתקופת השואה הצליח להשיג תעודות של גרמני נוצרי והציג את עצמו בזהות חדשה של אדם נוצרי. הוא התגלגל לעיירה מיר בבלרוסיה ושם התקבל לעבודה כמתורגמן אצל מפקד הגסטאפו בעיר. הוא ניהל מבצעים הירואיים במטרה להציל חיי יהודים. הוא גנב כלי נשק מתוך מחסני המשטרה הנאצית והעביר אותם למחתרת שקמה בגטו היהודי. כשנחשף למועד שילוח יהודי העיר מיר להשמדה, העביר אותו הלאה וקבוצה של כשלוש מאות צעירים הצליחה להימלט ולהסתתר ביערות.

לאחר שנחשפה פעילותו במטה הגסטאפו, הוא נמלט ומצא מקלט במנזר נוצרי. שם המיר דתו לנצרות והפך לנזיר פעיל בשם 'האח דניאל'. בהמשך התגלגל למנזר סטלה מאריס בארץ, וכאן דרש כאמור מבג"ץ להכיר בו כעולה יהודי, בטענה שהוא אמנם נוצרי בדתו ובהתנהגותו, אבל נולד כיהודי.

למעשה, בג"ץ דחה את העתירה וקבע שיהודי הוא כזה שנראה ומתנהג כיהודי על פי המשמעות ההיסטורית המקובלת של המושג יהודי ולא אדם שפועל כנזיר בתוך מסדר קתולי.

זאת תפיסה הגיונית שיש בה טעם, אבל הדבר המדהים הוא שעל פי ההלכה הוא בהחלט נחשב כיהודי. ההגדרה היחידה הקובעת לעניין יהדות היא מי שנולד לאם יהודייה, וככה זה נשאר בכל מצב. אמנם חכמים גזרו סנקציות שונות כלפי מומרים, אבל לרוב הדעות אלו רק סנקציות של קנס ולא דחיה מהותית של היהדות שלו². כך נוצר מצב מוזר, לפיו שופטי בג"ץ האזרחיים, מגלים רגישות יתר לצביונו של העם היהודי עוד יותר מאשר הפסיקה ההלכתית.

הנה המחלוקת המפורסמת בגמרא האם יהודי יכול לעזוב את יהדותו:

קידושין לו,א: 'בנים אתם לה' אלהיכם' - בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים, **אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים** - דברי ר' יהודה. רבי מאיר אומר: **בין כך ובין כך אתם קרוים בנים**, שנאמר (ירמיהו ד,כב) 'בנים סכלים המה'... ואם תאמר שרק כשאין בהם אמונה הם נקראים 'בנים', אבל כאשר **עבדו עבודת כוכבים** אינם נקראים בנים? הנה נאמר 'זרע מרעים בנים משחיתים' [היינו שגם בן שהשחית נקרא בן].

והמסקנה המפורסמת היא כדעתו של רבי מאיר:

סנהדרין מד,א: ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא. וכך ההשלכה ההלכתית לגבי מומר: **יבמות מז,ב:** גר שחזר מהגירות ושב לגיותו ומקדש בת ישראל – **ישראל מומר קרינא ביה וקידושיו קידושין**.

ואין ספק שהדברים טעונים בירור: מה הופך אדם שפועל כנזיר - ליהודי? מה יהודי בו? או בשפה בוטה יותר: מה מאחד את כל היהודים בעולם? מה קושר בין רבי שמעון בר יוחאי, הרמב"ם, הבעל שם טוב, הרב עובדיה יוסף, אהוד ברק, אמיר חצרוני, ומארק צוקרברג?

נחدد את השאלה יותר. בעולם קיימות שתי הגדרות שיוצרות קבוצה או עם: **לאום ודת**. הדרך הראשונה להגדיר עם היא **לאום**. כמו למשל העם הצרפתי שמאוחד תחת הלאום הצרפתי. הם מדברים שפה אחת, נהנים מתרבות אחת ומאוחדים תחת היסטוריה אחת. אולם ברגע שאדם צרפתי יגדר לארצות הברית ויפסיק לדבר צרפתי ולחגוג את החגים הצרפתיים, הוא יפסיק להיות צרפתי.

² המומר פסול לעדות, אין לאכול משחיתו, מותר להלוות לו בריבית, ואם נפלו לבור לא מעלים להציל אותם. חשוב לציין כי גם על פי ההלכה, **יתכן שלא יקבל מעמד בארץ בתור קנס**, ראו כאן בהרחבה: http://www.daat.ac.il/he-il/mishpat_ivri/havot-daat/dat-umedina/vigoda-mihu.htm

דרך שנייה היא **דת**: מי שמאמין בדת ומחויב לחוקיה נחשב בן הדת הזו. אולם אדם שאינו הולך לכנסייה או למסגד – לא ייקרא נוצרי או מוסלמי.

הדבר המעניין הוא שהיהדות אינה מוגדרת בהגדרות הללו: גם אדם שאינו מקיים אפילו מצווה אחת, אינו מדבר עברית ואפילו לא יודע כלום מההיסטוריה היהודית – נחשב יהודי. ההגדרה היחידה הקובעת לעניין היהדות היא **משפחתיות**: מי שנולד לאם יהודייה והוא חלק מהמשפחה היהודית, וכך זה יישאר לנצח. והשאלה הפשוטה היא מה נותנת המשפחה? מהי בדיוק היהדות?

ג. לפני שניכנס לעניין עצמו, בואו נפתח עוד חלון שממחיש בעוצמה את נצחיות נשמתו של היהודי. הבה נזכיר שאלה אחרת, את אותה תמיהה עצומה שעומדת במרכז פרשת השבוע ולא הפסיקה להטריד את המפרשים לדורותיהם: במה חטא משה רבינו שנגזר עליו למות על אדמת המדבר?

במשך עשרות השנים במדבר, עם ישראל הובל בידי שלוש בני משפחה: משה, אהרן ומרים. הם לא היו רק אחים אלא שלישיית מנהיגים ("טרויקה"...), שהובילה ביחד את ישראל. כל אחד העניק פן ייחודי להנהגת העם וביחד ייצגו את המנהיגות המושלמת.

עצם ההגעה של שלוש האחים הללו לעולם הייתה בשורה של גאולה. כל אחד מהם הופיע בתור מענה לגזירות פרעה וכרוח עידוד עבור העם במצרים. כאשר גזר פרעה את הגזירה הראשונה בדמות עבודת הפרך, נולדה מרים. לכן הוריה קראו לה "מרים", על שם רוח הגאולה כנגד **המרירות** שאפיינה את התקופה. כאשר גזר פרעה את הגזירה השנייה, אודות המתת העוברים בבית המיילדת, נולד אהרן. לכן הוריו קראו לו "אהרן", מלשון "**היריון**", על שם המענה האלוקי לסכנת ההריונות היהודיים. וכאשר נגזרה הגזירה השלישית והנוראה מכולן, "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", נולד גואלם של ישראל ובת פרעה קראה לו: "משה", על שם "**מן המים משיתיהו**".

2. שמות רבה נו,א: גזירה הראשונה שגזר פרעה על ישראל, שנאמר 'וימרו את חייהם', העמיד לו הקב"ה גואל - זו מרים על שם המירור. גזירה שנייה 'אם בן הוא והמתן אותו', העמיד הקב"ה גואל - זה אהרן על שם ההיריון. גזירה שלישית שגזר ואמר 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו', העמיד הקב"ה גואל על שם המים - זה משה שנאמר 'כי מן המים משיתיהו'.

הגאולה שהביאו שלוש האחים במצרים נמשכה גם בתקופת המדבר. כאשר עם ישראל יצא למדבר הגדול ונדרש לאמצעי קיום במרחב השומם, יצר ה' שלושה ניסים מופלאים: בזכות מרים, ניתן לישראל סלע שהוציא מים בדרך נס. זה היה סלע מופלא שנברא "בערב שבת בין השמשות" והתלווה אליהם בכל השהות במדבר. בזכות אהרן ניתנו ענני הכבוד, ובזכות משה - המן.

עד כאן החלק האופטימי של הסיפור ומכאן מתחילות הצרות: בעשירי לחודש ניסן, בשנה ה-39 לשהותם במדבר, מרים הלכה לעולמה. משה ואהרן נכנסו לאוהל כדי לקיים דיני אבלות על אחותם, אך לפתע שמעו רעש. היה זה הקול המוכר של טרוניה ונרגנות. מתברר כי סלע המים שניתן לעם ישראל בזכות מרים – נעלם עם מותה.

משה הצטוו לקחת את מטה האלוקים, לאסוף את העם ולומר אל הסלע שיוציא מים. כך יראה העם נס מופלא כיצד מדברים אל סלע אבן והוא מוציא מים. משה דיבר אל הסלע, אבל הסלע לא הוציא מים. רש"י מסביר כי הסלע התחבא בין הסלעים האחרים ומשה לא דיבר אל זה הנכון. משה חיפש את סלע מרים, אבל אז אירעה דרמה: משה שמע את האנשים מאחוריו מרכלים שהוא מתכוון להערים עליהם. הוא מחפש נווה מדבר בו זורמים מים טבעיים ואחר כך יספר כי הוציא מים בדרך נס.

זאת כבר הייתה ספקנות אחת יותר מדי ומשה צעק: "שמעו נא המורים" – שמעו נא סרבנים ושוטים, האם ביכולתי להוציא מים מכל סלע?! ואז מתוך כעסו, היכה בסלע פעמיים ויצאו ממנו מים רבים.

וזאת הייתה טעות קריטית: ה' אמר כי היות שהם פספסו הזדמנות לקדש את שמו ולהראות שמדברים אל סלע והוא מוציא מים, לכן ייענשו בעונש החמור ביותר: אחרי מסלול של ארבעים שנה לקראת הארץ המובטחת, שניהם ימותו בקילומטר האחרון ולא יזכו לגעת באדמת ארץ הקודש. המשך הפרשה מספר כי אהרן מת כעבור כמה חדשים (ר"ח אב) ומשה מת כעבור 11 חודש.

במדבר כ': וַיִּקְהֲלוּ מִשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הַקְּהָל אֶל פְּנֵי הַסֹּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שָׁמְעוּ נָא הַמְּרִים הַמֵּן הַסֹּלַע הַזֶּה נוֹצֵיא לָכֶם מִיָּם: וַיִּרֶם מִשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֹּלַע בְּמִטְהוֹ פַּעֲמָיִם וַיֵּצְאוּ מִיָּם רַבִּים וְתִשֶׁת הָעֵדָה וּבְעֵירָם: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן יֵעַן לֹא הֵאֲמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקְּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם.

וכל אחד נדהם: איפה בדיוק החטא? ואיה המידתיות בין החטא ועונשו? מה ההבדל אם מדברים או מכים בסלע? וכי הוצאת מים מסלע באמצעות הכאה היא לא נס? מישהו הוציא פעם מים מאבן?!

הנה הניסוח החריף של בעל **העקדת יצחק פרשת חוקת**: הרי שולחן והרי בשר והרי סכין לפנינו – ואין לנו פה לאכול. כי מצות ה' למשה כתובה לפנינו, והמעשה אשר עשה לא נעלם מנגד עינינו – ומחרון אף ה' ישתומם לבנו. ואין אתנו פירוש על זה שישכך את האוזן ביישוב הכתובים.

חשובי המפרשים עוסקים בשאלה ומעניקים לה לפחות 13 הסברים. קו החשיבה המשותף לרוב המפרשים הוא, שהבעיה לא הייתה בעצם ההכאה אלא בחלקים אחרים בתגובה של משה.

הרמב"ם, למשל, כותב במורה נבוכים כי משה חטא **בחטא הכעס**. הוא הראה לישראל דוגמא בכך שאפשר לפעול מתוך כעס ורוגז. וזה דבר מסוכן ביותר, משום שהכועס מאבד את שיקול דעתו ועלול לבוא לכל מיני טעות. האברבנאל הולך בדרך אחרת כי התורה מכסה כאן על החטא האמתי של משה, והאמת היא שמשה לא נכנס לארץ בגלל **מעורבותו בחטא המרגלים**, בכך ששלח אותם לארץ. ורק כדי להקל על חטאו, מאשימה אותו התורה במעשה קל כמו ההכאה בסלע.

אמנם אנו רוצים להתמקד בהסבר מלא עוצמה שמובא הן באבן עזרא והן באור החיים הקדוש:

אבן עזרא כ"ח: יש כאן פירושים רבים, אך יש בדברי יחיד: בעבור שאמר לישראל 'שמעו נא המורים' [סרבנים] **והם בני אברהם יצחק ויעקב.**

החטא של משה היה בכך שבכעסו הוא פגע **במשפחה היהודית**. הוא אמר מילים של השמצה כלפי הילדים של אברהם, יצחק ויעקב. וזה היה כמובן בניגוד גמור לקו שאפיין אותו עצמו. ארבעים שנה הוא לא הפסיק להאמין בהם. הפרשה הקודמת סיפקה את אחת הדוגמאות העוצמתיות ביותר: לאחר שהוא סבל עשרות שנים ממתן ואבירם - עוד כשהיה נער במצרים הם הלשינו עליו לפרעה שהוא הרג את האיש המצרי, אחר כך הסיתו את העם בגזירת המרגלים והובילו את מרד קורח - בכל זאת עד הרגע האחרון הוא התחנן לפני הקב"ה להצילם "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף?!".

ואילו כאן במי מריבה הוא נשבר והכתים אותם בחטא המרדנות – וזה היה חטא בלתי נסלח.

וכאן נשאלת כאמור אותה השאלה: במי הוא זלזל? מה בכך שהוא זלזל באנשים חוטאים שאפילו ארבעים שנה של נסים לא רוממו את רוחם? ובקיצור, **למה אסור לעולם לפקפק בסגולת היהודי?**

ד. נפתח עם סיפור בן ימינו: הרב אשר פדרמן הוא השליח בא"י הבתולה באמריקה. זאת קבוצת איים בים הקריבי במרכז אמריקה, מהאזורים היפים בעולם. הפעילות של הרב פדרמן היא מאתגרת ודורשת כוחות נפש. אין שם קהילה יהודית גדולה, אין ציבור משפחות שהוא בונה אתם קשר רציף, אלא הוא ממתין למטיילים היהודיים שיורדים ליום-יומיים באי ומזכיר להם את יהדותם.

בכל יום עוגנות בנמל אוניות פאר ענקיות, "קרז". בשיא העונה מגיעים חמש-שש קרוזים כאלה ביום ועל כל אחד שוהים כ-3000 מטיילים. באניות הבאות מארצות הברית אפשר למצוא 20 אחוז יהודים, והרב פדרמן מתאמץ לתפוש רגע עם המטיילים היורדים מהספינות ולהזכיר להם את יהדותם. פעם הוא מעמיד דוכן להנחת תפילין, פעם מחלק פרסומים שונים ולפני חגים הוא מפיץ את מצוות החג. אחד משיאי הפעילות שלו הוא בימי החנוכה. קבוצת בחורים מגיעה מניו יורק והנערים עומדים לאורך כל היום ליד מעגני הספינות ומעניקים למטיילים חנוכייה להדלקת נרות.

פעם סיפר לו מישהו על אפקט העשייה שלו. האיש פגש יהודי בבית רפואה במונטריאול והוא ביקש לספר על חוויה "מחב"ד בא"י הבתולה". כמו אלפים אחרים הוא ירד עם משפחתו מאניית הקרוז

ששני בחורים הציעו לו חנוכייה. הוא היה בטוח שהם רוכלים שמוכרים משהו, אך הם סירבו לקחת כסף וביקשו בהתלהבות שידליק את החנוכייה. הוא הניח אותה בחדרו בבטן האוניה ושכח ממנה. הגיע הערב והבת הקטנה שלו הזכירה להדליק את החנוכייה. הוא ניסה להתחמק, אבל היא התעקשה שכל המשפחה והחברים נמצאים בקפיטריה וזה המקום המתאים ביותר. הוא נכנע לה והדליק את החנוכייה בקפיטריה. האש בערה, הלבבות היהודיים התעוררו ועוד ועוד אנשים הלכו לחדרים להביא את החנוכיות, עד ששולחנות הקפיטריה מלאו בשבעים חנוכיות דולקות!. האולם כולו פרץ בשירת מעוז צור והמכבים קמו לתחייה.

אבל זה לא היה הסוף. חלפו עוד חמש שנים והרב פדרמן קיבל טלפון מאדם אחר במונטריאול. ההוא סיפר כי בשבת נערך קידוש גדול אצלם בבית הכנסת. נער מבני הקהילה מתקרב ליהדות והחליט לעזוב את הבית ולנסוע לארץ ישראל ללמוד בישיבת "מעיינות" בירושלים. בשבת ערך הנער קידוש פרידה מהחברים ומהמשפחה וסיפר את סיפור ההתקרבות שלו. מתברר שאבא שלו היה זה שהביא ראשון את החנוכייה בקרוז ומאז ניצתה אש יהודית בלבבו. הבחור עצמו התקדם עוד יותר והנה הוא עושה את השינוי בחייו ונוסע ללמוד בישיבה בירושלים.

סוד אופיו של העם היהודי נמצא במילה אחת ששגורה על לשוננו: "אבות, אימהות". נשים לב לעובדה מעניינת: הדור הראשון שייסד את עמנו נקרא בשם "אבות" ו"אימהות", וזה סגנון חריג: ביוון וברומא העתיקות מי שעמד בראש האומה היו "אלים", "קיסרים" ו"פילוסופים". מייסדי הפילוסופיה היוונית, אפלטון, סוקרטס ואריסטו, מכונים "פילוסופים" על שם היותם אלו שהניחו את יסודות ההגות הכללית. להבדיל, במדינת ישראל, הדור שהקים את המדינה מכונה "דור המייסדים", כפי שאפשר למצוא בערים רבות את "כיכר המייסדים" על שמם. דרך אחרת לתאר אותם היא "גדולי האומה", כמו "חלקת גדולי האומה בהר הרצל" בה נחים על משכבם נשיאי המדינה וראשוני מנהיגיה.

אולם, התורה, להבדיל, מוצאת דרך ייחודית לתאר את הדורות הראשונים: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת לכם". [בעקבות התורה, גם הדור המייסד בארצות הברית שהושפע משפת התנ"ך, קרא למקימי ארצות הברית בשם "האבות המייסדים", כפי שמכונה קבוצת האישים שחתמה על הכרזת העצמאות האמריקנית בשנת 1776].

אבל מה משמעות התואר הזה? המילה "אבא" היא תואר ביולוגי לאדם שהביא אותנו פיזית לעולם ו"אימא" היא האישה שהרתה אותנו ברחמה, ומה הקשר לאנשים שחיו כאן לפני 4000 שנה? האם לא היה מתאים יותר לתאר את "אברהם" בשם "המהפכן" שקפץ לאש של נמרוד כדי לפרסם באומץ את בשורת האמונה, או "המאמין" שגילה את "הכוח העליון המניע את הגלגל", או "איש החסד" שפתח את ביתו בפני שלושה ערבים במדבר ומסר נפשו להגן על אנשי סדום?

התורה החסידית מוצאת כאן רעיון יסודי: אבא ואימא מעבירים **מטען גנטי**, הם מעבירים לילד **מבנה נפשי ייחודי**. אבא ואמא הם לא רק אינקובטור בתוכו צומח הילד, הם **אנחנו!** ילד הוא האופי, הנטיות והמבנה הנפשי של הוריו. וזאת היהדות: אברהם אבינו העביר לנו סוג של אופי. אברהם הוא דמות נצחית שלא נגמרת לעולם, משום שהוא שכפל את עצמו בתוכו של כל יהודי.

זאת הסיבה שרק האבות נקראים כך ולא משה רבנו, כי משה מייצג תורה, **הנהגה מעשית**, אבל הקשר של יהודי לקב"ה נוצר עוד לפני משה, הוא קודם כל מבנה נפשי שבא מאבותינו.

3. ספר התניא פרק יח: אף מי שדעתו קצרה בידיעת ה' .. אף על פי כן קרוב אליו הדבר מאד לשמור ולעשות כל מצות התורה ... [מתוך] אהבה מסותרת שבלב כללות ישראל שהיא ירושה לנו מאבותינו ... כי האבות הן הן המרכבה ועל כן זכו להמשיך נפש, רוח ונשמה, לבניהם אחריהם עד עולם.

ומהו אותו מטען שקיבלנו מאברהם? התורה מתארת זאת ברגעי היצירה של אדם הראשון:

בראשית א: ויאמר אלוקים תוצא הארץ נפש חיה למינה. **בראשית ב:** ויצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה, וייפח באפיו נשמת חיים – **תניא פרק ב:** ונפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל **ממש**, כמו שכתוב: וייפח באפיו נשמת חיים ... וכמ"ש בזוהר מאן דנפח מתוכיה נפח, פירוש **מתוכיותו ומפנימיותו** שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכוח.

בעוד שביצירת בעלי החיים התרחשה רק פעולה אחת - "תוצא הארץ נפש חיה ויהי כן", בבריאת האדם ביצע ה' שתי פעולות: בתחילה אסף עפר מהאדמה ליצור דמות של בובה ואחר כך נפח לתוכה נשמת חיים. זאת ועוד: בעוד שביצירת בעלי החיים נאמר רק "ויאמר אלוקים", הפעולה כולה התרחשה באמצעות דיבור, אצל האדם נאמר: "וייפח באפיו נשמת חיים".

היצירה הייתה כפולה, משום שהאדם הוא כפול, דואלי. הוא גוש עפר חומרי, אבל הוא גם "נשמה", ששב קדוש המשתוקק לעלות אל על. רבינו הזקן נוקט בדימוי "חלק אלוקה", כמו פלח של תפוח שנלקח מתוך התפוח השלם ועדיין הוא עצמו תפוח. וכך בתוכו של האדם בוערת אש אלוקית שמחפשת משמעות ואינה מסתפקת בשינה, אוכל ושופינג.

עוצמת קדושתה של הנשמה מתבטאת בכך שהאלוקים "נפח" אותה לתוכנו ולא הסתפק באמירה 'תהי נשמה'. האמירה היא כוח חיצוני בלבד, אפשר לדבר כל היום כולל דברים שלא מחייבים כלום, אבל הנפיחה היא כוח עמוק הנשאב מפנימיותו של הנופח. נסו לנפח בלון או לבצע החייאה על אדם שאיבד את הכרתו. מהר מאוד תרגישו כי 'נגמר לכם הכוח', משום שהנפיחה היא כוח הבא מתוכו של האדם – והיא משקפת את עצמות האלוקות הבווערת בתוכה של הנשמה.

אותה נשמה קדושה של אדם הראשון, התגלגלה עד אברהם אבינו והוא הטעין אותה בליבו של כל יהודי (ראו השלמה חשובה בהערה³). הנה הרעיון כולו במילותיו העוצמתיות של הרבי:

אגרות קודש כז/שצט: מאמין אני בכל איש ואישה הישראליים שהם 'מאמינים בני מאמינים', כלשון חכמינו. אפילו מי ששומר רק את המצוות שמקורן בשכל הישר או רק מצוות שבין אדם לחברו, בטוח אני שבעת קיום מצווה זו הוא מרגיש בנפשו שזה הקשר שלו עם אביו וסבו וסב סבו, וזה הקשר שלו עם עמנו בני ישראל מימות עולם. במילים אחרות, אינני מאמין שיש מישהו מבני ובנות ישראל שהוא חילוני במובן שמשמשים בו עתה, כלומר מציאות חילונית – שהרי הוא בן וחלק מ'גוי קדוש'.

איפה באה לידי ביטוי הקדושה הייחודית הזו של היהודי? בכל מקום! ראשית כל, בעובדה שהעם היהודי הוא העם השורד בכל הדורות. זה לא שהיה לנו קל. לא היה ניסיון שלא עברנו וקושי שלא התמודדנו אתו, אבל אותה אמונה נצחית שהפגין אברהם אבינו, חלחלה אצל בניו ויהודים נותרו נאמנים ומאמינים בצורה שאי אפשר להעלות אותה על הדעת. רק בעשרות השנים האחרונות קיבלנו עדות לכך אצל ציבור העולים מברית המועצות. אלו יהודים שנותקו באכזריות מיהדותם במשך שבעים שנה! קרוב לשלושה דורות!, אבל ברגע שרק נפתחו השערים, מיליון מהם נמשכו בעוצמה לארץ ישראל. רבבות מתוכם חזרו בתשובה והם בולטים בכל מקום.

ומה בנוגע לאלו שמצהירים כי הם רחוקים מחיי תורה ומצוות? הנה קטע מופלא מתוך יחידות עם שלמה שמיר, שהיה שנים ארוכות נציג עיתון 'הארץ' בניו יורק:

יחידות עם העיתונאי שלמה שמיר: הרבי דיבר על אמונה. ולא על הצורך באמונה, לא על דרכים להביא יהודים רחוקים לאמונה, אלא על אמונה הקיימת כבר, החיה בטבעיות בליבותיהם של היהודים בזמננו, בעיקר אלה היושבים בארץ ישראל. הרבי שופע אהבה לעם ישראל, הוא מאמין גדול בהם, ויותר מזה באמונתם. כה אמר: כל אחד מתושבי ישראל כיום מאמין גדול הנהו, לעתים אף מבלי שידע בעצמו על כך. ארץ ישראל היא חבית מלאה וגדושה באמונה, חסר רק הניצוץ שיצית חבית זאת ויגרום להתלקחות האמונה. יהודי יושב עם אשתו וילדיו במדינה מוקפת שונאים השואפים להכחיד

³ עולה השאלה איך המטען הנשמתי מאדם הראשון עבר רק לאברהם אבינו ולא לכל צאצאי אדם? ספר הכוזרי מסביר כי אותם גנים של נשמה קדושה עברו לכל צאצאיו של אדם, אבל הם היו רק מארחים לגנים הללו והם לא פעלו אצלם באופן פעיל. הם האירו אצל בנו השלישי, שת, אחר כך אצל שם בן נוח וכך מדור לדור עד שהשתלבו באופן פעיל בנשמתו של אברהם אבינו. עד שנוצרה הבחירה באברהם ובזרעו היהודי, ואז הפכו הגנים הללו מ'חלשים' ל'פעילים'.

למה הדבר דומה? קחו דוגמה של גן רְצִיבִי (נְסֻגְנִי, חֶלֶשׁ): לדוד יש עיניים חומות, אלו הם תכונות האורגניזם הניכרות לעין, אך ייתכן שהמערך הגנטי שלו כולל גם גן של עיניים כחולות והגן הזה הוא חלש ואינו בא לידי ביטוי. אם לבת זוגו של דוד יהיה גם גן עיניים כחולות, יהיה סיכוי של אחד לארבע שילדו יהיו גם כן עיניים כחולות. וכך הגנים היהודיים, הנשמתיים עברו בתורשה מדור לדור אלא שהיו נסגניים בשלב הזה, עד שנוצר זרעו של אברהם אבינו ואז הפכו להיות פעילים ובוועטים.

אותו ואת ילדיו, מהו הדבר המחזיק יהודי זה בארץ ישראל? מדוע הוא חי בה? למה יוצא להגן עליה?
כי מבלי שידע על כך, הוא מאמין באלוקים ומאמין שארץ ישראל ניתנה לעם ישראל.

הרעיון הזה נושא אינסוף משמעויות, אבל הנה שתיים מהן: א. לא להתייחס מיהודים. צורת החינוך והביטוי שלנו כלפי ילדנו, צריכה להיות חיובית ואופטימית. לעולם לא להכתים איש במילים "שמעו נא המורים", אלא להיות בטוחים שכל נפילה היא זמנית ולעולם אינה משקפת את מהותו העמוקה.

ב. **עלינו להציע יהדות ליהודים.** אין לנו את ההיתר להתנתק ולומר לא אכפת לי מאחרים או זה חסר טעם. יהודי רוצה בטבעו בקשר עם הקב"ה ולא נותר אלא להבעיר את הקשר הזה.

באותה מידה, אסור לזלזל בקיומה של מצווה אחת ואף אצל אדם שאינו דתי. הרבי עורר את קיום 'עשרת המצוות' בדיוק מהסיבה הזו, שכן היהדות היא חלק טבעי מהיהודי ולכן כל מעשה שמבטא זאת הוא בעל משמעות ומעצים את מה שקיים בלאו הכי. אדרבה, אם יש שאלה כלשהי, זה איך יהודי אינו מקיים תורה ומצוות, אבל אין כל תמיהה בכך שהוא כן מקיים מצווה ונותן ביטוי לקדושה שבו.

מכתב הרבי באנגלית: אין כל צביעות בכך שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות - ואפילו כאשר חלק ממעשיו ואפילו רגשותיו אינם תמיד בהתאם ללימוד תורתו ושמירת מצוותיו. שכן אי ההתאמה מצויה - לא בהתנהגות שעל פי התורה והמצוות, אלא - דווקא בהתנהגות שסותרת אותם.

השבוע הזה של ג' תמוז הוא הזדמנות לבקש שוב מהקב"ה: להביא סוף לגלות העמוקה שאנו שרויים בתוכה ולחולל כבר את הנס הגדול של גאולת עולם לישראל כפשוטו ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב